

Richard Wagner:

OHJELMASELOSTUS KAHDEN KONSERTIN KÄSIOHJELMAAN

MESTARILAULAJAT: Alkusoitto 1. näytökseen

Mestarilaulajat marssivat juhlallisessa loistossaan Nürnbergin kaupungin asukkaiden eteen; he kantavat kulkueessaan ”leges tabulaturae” kylttejä, huolellisesti säilytettyjä ikivanhoja, runouden rakenteita koskevia sääntöjä, jotka ovat jo kauan sitten kadottaneet merkityksensä. Pystyssä liehuvaa lippua, jossa on harppua soittavan kuningas Daavidin kuva, seuraa Hans Sachs in ainoa todella kansanomais hahmo: kansa tervehtii häntä laulamalla hänen omia laulujaan.

Mutta väkijoukon keskeltä kuulemme lemmentuokauksen. - Se koskee erään mestarin kaunista tytärtä, joka laulukilpailun palkinnoksi määrättyä, juhlallisesti puettuna, mutta pelokkaana ja kaipaavana lähettää silmäyksiä rakastetulleen, joka on tosin runoilija, muttei mestarilaulaja. Hän raivaa itselleen tietä kansanjoukon läpi; hänen katseensa, hänen äänensä kuiskaa kaivatulle vanhan lemmentuokauksen, jonka uusi, nuori sukupolvi kokee omakseen. Mestareiden innokkaat oppipojat puuttuvat asiaan lapsellisesti oppineita esittäen ja häiritsevät sydämenvuodatusta. Syntyy tungos ja hämminki. - Silloin tulee väliin Hans Sachs, joka on kuunnellut lemmentuokautta, tarttuu avuliaasti laulajaan ja antaa hänelle itsensä ja rakastetun välistä paikkansa mestareiden juhlakulkueen kärjessä. - Äänekkäästi väkijoukko tervehtii heitä. Lemmentuokaus kaikuu mestarilaulujen tapaan; pedanttisuus ja runous ovat päässeet sovintoon ”Heil Hans Sachs!” kaikuu mahtavana. (Kirjoitettu alkusoiton esitykseen 2. joulukuuta 1863 Löwenbergissä).

TRISTAN JA ISOLDE: Alkusoitto - Lemmentuokaus

Vanha, lakkaamatta uudestaan muotoutuva, kaikille keskiaikaisille eurooppalaisille kielille käännetty ja mukailtu lemmentuokaus kertoo meille Tristanista ja Isoldesta. Uskollinen vasalli on kosinut kuninkaansa puolesta Isoldea, jota hän rakastaa, vaikka ei sitä itselleen myönnäkään. Isolde seurasi häntä herransa morsiamena, koska hänen oli pakko voimattomana totella kosijaansa. Poljetuista oikeuksistaan mustasukkainen rakkauden jumalatar kostaa; hän antaa tarjota nokkelalla tavalla väärinkäsi-

tystä hyväksi käyttäen nuorelle parille, morsiamen aina niin huolellisen äidin valmistaman, tuohon aikaan ainoastaan poliittisin perustein avioliittonsa solmineille aviomiehille tarkoitettua lemmentuokautta, minkä nautittuaan ja ilmieliekkieihin leimahdettuaan nuorten on pakko tunnustaa itselleen kuuluvansa vain toisilleen. - Nyt ei ollut enää loppua rakkauden kaipaustalle, kaipuulle, ilolle ja kurjuudelle: maailma, valta, maine, kunnia, ritarillisuus, uskollisuus, ystävyys - kaikki haihtuneita kuin epätodellinen uni; vain yksi enää elossa, kaipausta, sammumaton, ikuisesti uudestaan syntyvä kaipausta, janoaminen ja riutuminen; ainoa vapautus: kuolema, kuoleminen, tuhoutuminen, ”ei-enää-herääminen”.

Säveltäjä, joka valitsi tämän teeman lemmentuokautensa johdantoa varten, saattoi, koska hän tunsi tässä olevansa musiikin omimmassa ja rajoittamattomimmassa elementissä, olla huolissaan vain siitä, miten hän rajoittaisi itseään, koska teeman loppunäyttämisen on mahdotonta. - Niinpä hän sitten antoi vain kerran, mutta pitkäksi jäsenneytessä henkäyksessä, kyltymättömän kaipausta paisua, arimmasta tunnustuksesta, herkimmästä mieltymyksestä lähtien, pelokkaan tuokauksen, toivon ja epäilyn kautta, valituksen ja toivomisen, ilojen ja tuskien kautta mitä mahtavimpaan kuohuntaan, väkivaltaisimpaan ponnistukseen saakka löytääkseen läpimurron, joka avaa rajattomasti haluavalle sydämenlehtien loputtoman lemmentuokauksen mereen.

Turhaan! Voimattomana sydän vajoaa alas riutukseen kaipaustessa ilman päämäärää, koska jokainen päämäärä on vain taas uutta kaipausta, kunnes viimeisessä uupumuksessa särkyvälle katseelle sarastaa korkeimman ilon saavuttamisen aavistus: Se on kuolemisen, ”ei-enää-olemisen” iloa lopullisesta vapautumisesta tuomion ihmeelliseen valtakuntaan, josta me harhaudumme kauemmaksi, jos yritämme tunkeutua sinne myrskyisellä väkivallalla. - Nimitämmekö sitä kuolemaksi? Vai onko se öinen ihmemaailma, kuten taru meille kertoo, murratti ja viiniköynnös kasvoivat muinoin tiukasti toisiinsa kietoutuneina Tristanin ja Isolden haudalle?

(Ohjelmaselostus konsertin käsiohjelmaan. Tekstiä on käytetty konserteissa, jotka Wagner itse johti 1. ja 8. helmikuuta 1860 Pariisissa)